

M. Jog. O.

1310.

M. Jogt 62

BÜNTETŐTÖRVÉNYEINK
MÓDOSÍTÁSÁHOZ

IRTA

DR. BALOGH JENŐ

KÜLÖNLENYOMAT A »HUSZADIK SZÁZAD« ELSŐ ÉVFOLYAMÁNAK 10. ÉS
11-İK FÜZETÉBŐL.

MAGYAR AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

1900

BÜNTETŐTÖRVÉNYEINK
MÓDOSÍTÁSÁHOZ

IRTA

DR BALOGH JENŐ

KÜLÖNLÉNYOMAT A »HUSZADIK SZÁZAD« ELSŐ ÉVFOLYAMÁNAK 10. ÉS
11-İK FÜZETÉBŐL.

M. J. O.

1310

BUDAPEST
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

1900

MAGY. AKADEMIKUS
KÖNYVTÁRA

MAGYAR AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Fontos, sőt részben korszakalkotó és nagyterjedelmű törvényelőkészítő és életbeléptető munkálatok — legutóbb a bűnvádi perrendtartásnak (1896. évi XXXII. t.-cz.), valamint mellék-törvényeinek¹⁾ megalkotása és az azoknak hatálybaléptetéséhez szükséges számos kormányzati intézkedés megtétele, — az utolsó években teljesen elvonták mind az igazságügyi kormány munkásságát, mint szakköreink figyelmét és tudományos búvárkodását a büntető törvénykönyv módosításától, illetőleg kiegészítésétől, a melynek szüksége pedig másfél évtized óta többször volt hangoztatva és melyet a kormány már tizenkét évvel ezelőtt fel is vett programjába.

Ez a reform most ismét minden tekintetben actualissá vált.

Minthogy pedig az ennek kapcsán felmerülő kérdéseknek jelentékeny része olyan természetű, hogy azoknak helyes megoldásához a társadalmi tudományok körében dolgozó szakférfiak véleménye és együttes munkálkodása is szükséges lesz, ennélfogva — a végből, hogy véleményem minél szélesebb körökből legyen megbirálható és esetleg helyreigazítható — helyesebbnek tartom, *nem* a jogi szaksajtóban, hanem e folyóirat hasábjain vázolni *egyéni* nézeteimet arra nézve, hogy a büntetőtörvénykönyv módosításának, illetőleg kiegészítésének a kizárólag *jogi* kérdéseken *felül* minő irányokban kellene mozognia és minő keretekre kellene kiterjednie.

Mindenekelőtt azonban egy pillantást kell vetnem büntető törvényhozásunknak és a büntető jogtudománynak jelen állására, valamint a megoldásra váró feladatokra is.

I. Büntetőtörvénykönyvünk nem egyszerű fordítása valamelyik külföldi törvénykönyvnek, de viszont legkevésbé sem

¹⁾ Az esküdttörvényszékekről szóló 1897. évi XXXIII. és a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. t.-czikkek.

úttörő, sőt *általánosságban véve nem is önálló* munkálat, hanem receptív és revidáló feldolgozása a német, osztrák, francia, belga és olasz büntető jogtudomány és törvényhozás azon fejlődési fokának, melyen azok a törvénykönyv tervezetének készítésekor, a hetvenes évek közepén állottak volt. Mindazonáltal külföldi szakférfiak¹⁾ is kifejtették, hogy büntetőtörvénykönyvünk *egyes részletekben*, kisebb kérdésekben, előképeihez mérve, haladásnak tekintendő.

Egyrészt a tervezet szerkesztőjének: *Csemegi Károlynak* széleskörű és mély elméleti képzettsége, valamint egyéni meggyőződése következtében, másrészt azért is, mert a tervezet készítésének idejében a büntető törvényhozások főleg a jogi fogalmaknak szabatos *dogmatikai* kifejtésére helyeztek súlyt, büntetőtörvénykönyvünknek fényoldalai: a rendszeresség, az anyagnak tudományos feldolgozása és a bűncselekmények tényálladáki ismérveinek szabatos jogászai meghatározása.

II. Alig hogy büntetőtörvénykönyvünk tervezete elkészült, mind egyes törvényhozásokban,²⁾ mind különösen irodalmi téren olyan új irányok merültek fel, a melyek részben már napjainkig is maradandó nyomokat hagytak a tételes büntetőjog fejlődésében, részben pedig a büntetőtörvénykönyv szerkesztője által akkor még előre nem látott, mélyreható, tudományos küzdelmeket vontak maguk után.

Az utolsó két évtized alatt a jogtudománynak egyik ágában sem léptek fel annyira radicalis új irányok, nem mutatkoztak az eddigi rendszerek alapjait támadó olyan törekvések, nem folyt le épen az alapvető tételek és tanok megdöntése vagy megvédése érdekében olyan heves küzdelem, mint az anyagi büntetőjog terén azóta, hogy a büntettekről és vétségekről szóló 1878:

¹⁾ V. ö. különösen *Holtendorff* Der Entwurf des ung. Strafgesetzbuches; *S. Mayer* Das ung. Strafgesetzbuch (Bécs 1878); továbbá *Geyer, John, Schütze* és *Wahlberg* bírálatait a külföldi folyóiratokban.

²⁾ Ezen újításoknak időrendben elseje és a gyakorlati alkalmazhatóságot tekintve is legjelentékenyebbje a feltételes elítélés, illetőleg a büntetés feltételes végrehajtásának intézménye, melynek törvényhozási szabályozása a következő sorrendben következett be: Boston (1878), Massachusetts államának más törvényhatóságai és városai (1880), Queensland (1886), Új-Seeland (1886), Anglia (1887), Dél-Ausztrália (1887), Belgium (1888), Kanada (1889), Victoria (1890), Franciaország (1891), Nyugat-Ausztrália (1892), Luxemburg (1892), Portugália (1893), Norvégia (1894), New-South-Wales (1894). — E törvények magyar fordítását dr. *Vámbery* Rusztemnek köszönhetjük. A külföldi törvényeknek a magyar jogszegylet kiadta fordításában új sorozat 1. sz. (Budapest, 1899.)

V. t.-cz. és a kihágásokról szóló 1879 : XL. t.-cz. 1880. szeptember 1-én hatályba lépett.

1. Ezen tudományos vitákból négy iskolának tanait kell röviden érintenem :

A) *A bűnügyi embertani* (másképp positivnak is nevezett) iskola¹⁾ kísérletet tesz arra, hogy a büntetteseket és a bűncselekmények elkövetését *élettani* alapon magyarázza meg. Tanai szerint: a büntettes, vagy legalább a született büntettes szerkezeti és testi anomaliák, valamint az ezekkel összefüggő lélektani defectusok által jellemzett külön emberfaj,²⁾ melynek egyes tagjait boncztani és élettani külső jelekből fel lehet ismerni és melynek tagjai atavisticus lelki tulajdonságaiknál fogva determinálva vannak a bűncselekmények elkövetésére.

Az embertani iskola követői tagadják az akarat szabadságát és elvi alapjukról nem ismerhetik el sem a büntetőjogi felelősséget, sem a büntetésnek czélját; a büntetés helyett az ártalmatlanná tevést tartják szükségesnek.

B) Több árnyalata van a *büntető-sociologiai iskoláknak*,³⁾

¹⁾ Alapítója: *Lombroso* Cézár, a turini egyetem orvosi karának tanára, tételeit egyrészt *Lavater* és *Gall*, másrészt *Darwin* és *Spencer* alapvető tanainak, illetőleg feltevéseinek felhasználásával rendkívül merészen állította oda kétségtelen igazságok gyanánt. Később azokat maga is módosította. Első nagy művét: az »Uomo delinquente«-t (1876) csak elítélteken és nem is kizárólag önmaga által végzett megfigyelések alapján írta. Lombrosot fogyatkozásai alkalmatlanná teszik arra, hogy maradandó rendszert alkosson. Nem ismeri a helyes megfigyelés és adatgyűjtés kellékeit, módszere fogyatékos, bírálata nem megfelelő, heterogén tanokat rendszertelenül összevegyit, ítélőtehetsége idegesen siet; még ha adatai alaposan voltak volna gyűjtve és következtetései nem volnának is túlmerészek, *semmi esetre sem* büntettes, hanem legfeljebb *fegyencz*-typust állíthatott volna fel. Tanítványai közül említendők: *Virgilio*, *Morselli*, *Sergi*, *Puglia*. Jelentékenyebb munkásai ennek az iránynak: *Marro*, *Lacassagne* lyoni tanár, az »Archives d'anthropologie criminelle« alapítója; *Havelock-Ellis*, *Kurella*, *Ferriani*, *Sighele*, *Bleuler*. *Lombroso* tanainak czáfolása körül legtöbb érdemet szereztek: *Bär*, *Näcke*, *Tarde*, *Vargha* Gyula gráci tanár, *Virchow* stb. A nemzetközi bűnügyi embertani congressus első négy ülészakán (Róma, 1885; Páris, 1889; Brüsszel, 1892; Genf, 1896.) *Lombroso* tanait fokozatosan háttérbe szorították. A legközelebbi ülészak 1901. szeptemberben Amsterdamban tartatik.

²⁾ *Lombroso* tanai szerint vagy vadember, vagy elmebeteg, illetőleg epilepticus.

³⁾ Alapvető dolgozatok: *Ferri* Henrik, volt római tanárnak, az olasz parlament tagjának »Sociologia criminale (4. kiad. 1894.), *Garofalo* nápolyi főügyésznek »Criminologia« (2. kiad. 1891.) cz. munkái. Ezen iskolának nagy irodalmát kimerítőleg nem ismertethetem.

melyeknek tagjai a bűncselekményt *társadalmi jelenség* gyanánt, főleg *társadalmi tényezők hatásaként* fogják fel és ezeket a tényezőket leküzdhetőeknek, illetőleg befolyásolhatóknak tartják.

Ez az alapgondolat aztán különböző változatokban van kifejtve. Így például *Turati*, az olasz parlament socialista pártjának egyik tagja, a socialdemokratia tanai szempontjából értékesítette a büntető-sociológiai iskolának alapeszméjét abban a teljesen *egyoldalú* alakban, hogy a bűncselekmények a »bourgeoisie« uralmából fakadnak és megszűnésüket csak a társadalmi forradalomtól lehet remélni. Egészen *egyoldalú* ez az *utóbb* említett felfogás már azért is, mert teljesen figyelmen kívül hagyja a büntetendő cselekményeknek *egyéni* tényezőit, elfelejtji, hogy az emberek többségének lelkében a szenvedély, a bosszú, az irigység örökké fogják a maguk pusztító hatását gyakorolni, hogy sok ember fog cselekedni pillanatnyi felgerjedés, harag hatása alatt stb. A bűncselekmények *egyéni* tényezőinek hatása sohasem lesz teljesen megszüntethető, büntetendő cselekmények tehát mindig fognak elkövetetni.

C) A büntetőjog elméleti művelőinek legnagyobb része (az u. n. *classicus iskola* hívei) minden államban teljesen elzárkóztak az új iskolák tanaitól és mind az új kutatási módszerekkel, mind azoknak eddigi vívmányaival szemben *egészen elutasító* álláspontot foglalnak el.

Ezen *régi iskolák* hívei az *indeterminismus* alapján állanak és eltekintve azon büntettesektől, kiknek javára a tételes büntetőjog által elismert valamely beszámítást kizáró ok mutatkozik megállapíthatónak, minden büntetéssel szemben egyformán és teljes mértékben fenforogni látják a büntetőjogi *felelőséget*. Megegyez alappelfogásuk abban is, hogy a bűncselekmények társadalmi tényezőinek nem tulajdonítanak fontosságot, ellenben annál nagyobb súlyt helyeznek a büntetőjognak elméleti, sokszor egészen bölcséleti irányban való művelésére és a jogi fogalmak kifejtésére.

A régi iskola híveit azonban nemcsak egyes fontos kérdésekben való eltérés osztja több csoportra, hanem többeket közülük a rendszerének alapjául vett alapgondolatnak (pl. *Binding* Normentheóriája), valamint az egész rendszer feldolgozásának különbözősége is.

D) A fennebb említett három iránynak tanai között többen és különböző alapon kísérlettek meg *közvetítő rendszert* kidolgozni. Egyesek elfogadták az új iskoláknak egyik-másik tanát és

azt beleillesztették a tételes jogrendszerbe, mások maguk részéről is egyes új nézőpontokat vagy új kutatási módszert visznek bele a büntetőjog tudományos művelésébe.

Ezen közvetítő rendszerek főképviselőinek vagy jelentékenyebb irodalmi termékeinek felsorolása messze túlhaladná e cikk kereteit. Kiválnak közülök az Union internationale de Droit pénal vezérembereinek, különösen van *Hamel*-nak, *Liszt*-nek, *Tarde*-nak és *Prins*-nek¹⁾, továbbá az olasz úgynevezett »harmadik« iskolának (terza scuola) dolgozatai,²⁾ valamint a *Liszt* Ferencz által vezetett »büntető politikai« irány,³⁾ mely alap gondolatát ugyan részben *Quetelet*-től, részben a büntető sociologusoktól vette, de több tekintetben önálló és tanai már is hatással voltak a törvényhozásokra.

A fennebb felsorolt négy főiránynak követői között az utolsó két évtizedben folytatott nagy tudományos küzdelem napjainkban még nincs befejezve. Csak annyi kétségtelen, hogy az olasz bűnügyi embertani iskolának fogyatékos adatok és szűk körre szorított megfigyelés alapján odaállított tételei (nevezetesen a büntettes-typusról, a született büntettesről stb.) teljesen megvannak czáfolva;⁴⁾ továbbá hogy egyes túlzások vissza vannak utasítva.

A legtöbb alapvető nagy kérdés tekintetében azonban az ellentétes nézetek hívei most is mereven állanak egymással szemben.

A régi iskola tagjainak a tételes jogra támaszkodhatáson és a hosszú tudományos munkálkodás szerelte tekintélyen felül

¹⁾ L. különösen *Prins* Criminalité et répression (Bruxelles 1886); *Van Hamel* Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht (Harlem 1895); *Liszt* Lehrbuch des deutschen Strafrechts 3—10. kiad. (Az utolsó Berlin 1900); *Tarde* »La criminalité comparée« és »La philosophie pénale«; *Prins* Science pénale et droit positif (Bruxelles 1899).

²⁾ Főképviselők: *Alimena*, *Colajanni* stb. Az előbbinek alapvető tanait ismertette dr. *Pekár* Károly; e folyóirat I. köt. 186—194. l.

³⁾ Legjelentékenyebb munkálatai: *Liszt*, *Lammasch*, *Sichart* értekezései (előbbi Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft IX. köt. 452. és köv. 737., X. k. 51., XII. k. 161., XIII. k. 359. és köv., XVI. k. 477. és köv. l.; *Lammasch*-é Gerichtssaal 44. köt. 147. l.). Hazánkban méltón képviseli ezt az irányt dr. *Vámbery* Ruzstem jeles dolgozata: Büntető politikai követelések (Budapest 1900). L. még *Liszt* Ferencz előadását: »A jövő büntetőjoga« Magyar jogászegyleti értekezések 76. füzet. (1892).

⁴⁾ Lásd egyebek között *Näcke* tanulmányát: Comptes rendus des travaux de la 4-e session du Congrès international d'anthropologie criminelle (Genève 1897) 1. és köv. l.

mindenesetre megvan az a fölényük, hogy teljesen kidolgozott, kerekded rendszert csak ők képesek felmutatni és hogy mind a tanszékeken, mind a magistraturában igen nagy többségben vannak.

2. Az utóbb említett három iskola tagjai közt a büntető törvénykezésnek *főirányát* illetőleg gyakran van hangoztatva két *teljesen ellentétes* felfogás.

Mind a büntető-sociologiai, mind a classicus iskola, mind a közvetítő irányok követői között akadnak egyesek, a kik a messzemenő *enyheségben*, mások, a kik *fokozott szigor* kifejtésében látják a törvényhozás és az ítélkezés feladatát és kivált a büntetési rendszer reformja tekintetében ezen két ellentétes irány szempontjából terjesztik elő óhajaikat, melyektől a büntető igazságszolgáltatás javítását várják.

Szemben a nyomozó rendszernek, valamint a politikai és felekezeti üldözéseknek nagy visszaéléseivel és igazságtalanságaival, másrészt pedig az elrettentési elméletnek hajmeresztő aberratióival, végre a büntetések végrehajtásának rendszertelenségével és kegyetlen észszerűtlenségével, a culturtörténet évezreideihez képest aránylag rövid idő előtt, a XVIII. századnak második felében indult meg a küzdelem, melynek előharczosai a mélyen érző szívnek és egyúttal a széles látókörű értelemnek ritka megtestesülései (a büntető törvényhozás reformja tekintetében különösen *Beccaria*, *Filangieri* stb., a börtönügy reformjára nézve pedig *John Howard*) voltak. Az a nagy törvénykezési és börtönügyi reform, a mely a régi rendszert remélhetőleg mindörökre elsöpörte, a XVIII. század uralkodó társadalombölcsészeti és igazságszolgáltatási eszméinek befolyása alatt vitétt keresztül és Európa legtöbb államában napjainkig a legnagyobb hatást gyakorolta a tételes büntetőjognak irányára és alapvető tanaira.

Ezek alapján természetes, hogy korunkban mind a büntető törvénykezésben, mind a büntetések végrehajtása körül a humanismus és az enyhébb irányzat voltak határozott túlsúlyban.

Az utolsó évtizedekben azonban még messzebbmenő irányzatokra is akadunk. Egyesek a büntettesekben *nem* bűnösöket, hanem csak betegeket vagy szerencsétleneket látnak, mások a büntetések megállapításában, illetőleg kiszabásában további enyhítéseket követelnek.

Egyes tételes jogokban, bizonyos bűncselekményre megállapított büntetésekre nézve, az *alkalmi* büntettesek tekintetében

az utóbbi felfogás teljesen *jogosult*; azonban általánosságban is fel kell vetni azt a kérdést: vajjon az *enyhébb* irányzat minden büntetessel szemben, az egész büntető törvénykezés terén érvényesítve, célravezető és helyes volna-e?

Ha a büntető törvényhozás és igazságszolgáltatás feladatait csak az *emberszeretet* szempontjából kellene megoldani, akkor könnyű volna reá helyezkedni a krisztusi végtelen könyörületességnek, szelidségnek és megbocsátásnak álláspontjára, mint a legmagasztosabbra és legfenségesebbre.

A törvényhozásnak azonban a való életet, az észszerűség és célszerűség követelményeit és a törvénykezési tapasztalatokat is figyelembe kell vennie. Az utolsó évtizedek pedig e részben sok tapasztalatot nyújtottak.

Bebizonyult, hogy a büntetéseknél egész csoportjai, egész osztályai vannak, melyekkel szemben az enyheség mit sem használ. Bebizonyult, hogy a szabadságvesztés-büntetés a szokásszerű gonosztevőknek egy részével szemben csaknem hatástalan, velük szemben az esetek többségében sem visszatartóztató, sem javító hatást nem gyakorol.

Másrészt a történelem régóta kimutatta, hogy a törvényhozásnak túlságos enyhesége gyakran vezetett a bűncselekmények számának rendkívüli növekedésére.¹⁾

Végre bebizonyult, hogy habár örökké igaz és örökre követendő a jogegyenlőségnek magasztos elve, mindazonáltal téves volt ebből a XVIII. században levonni azt a következtetést, hogy az összes elítélteket — tekintet nélkül erkölcsiségük fokára, jellemükre, műveltségükre, előbbi foglalkozásukra és életviszonyaikra — absolute egyenlő elbánás alá vették. Már Arisztoteles megmondta, hogy a nem egyenlőkkel egyenlően bánni a legnagyobb igazságtalanság, már pedig kétségtelen, hogy a büntetéseik között, minden mástól eltekintve, főleg jellemükre nézve végtelen erkölcsi különbségek vannak és az először bűncselekményt elkövetett, talán csak gondatlanságból vétkező, *alkalmi*

¹⁾ *Tarde* (Philosophie pénale, 3. kiadás, 1892.) helyesen utal arra, hogy a büntetésnek hatékonyságát legjobban meg lehet itélni abból, ha figyelembe vesszük a büntetlenül hagyásnak következményeit. Mikor a törvényhozónak téves felfogása vagy erélytelensége következtében bizonyos bűncselekmények megtorlása elmaradt, vagy midőn hosszú háborúk vagy belzavarok következtében az igazságszolgáltatás fennakadt, a bűncselekmények rendkívül elszaporodtak.

Nagyon tanulságosak e részben azok a történelmi példák, melyeket *Tarde* (id. m. 485. és köv. l.) felhoz.

büntettes százszorosan szenved a többszörös visszaesővel szemben, a ki már egészen megszokta a börtön levegőjét.

A XIX. század utolsó évtizedeinek érdeme, hogy mind a büntető törvényhozásban, különösen a feltételes elítélés és a visszaesők kérdésének tanulmányozása által, mind a büntetés végrehajtása körül (az utóbbi tekintetben főleg az elítéltek erkölcsi osztályozása és a progressiv rendszer útján) figyelembe vette az egyes terheltek individualitását.

A törvényhozásnak is minden módon arra kell törekednie, hogy az első ízben bűncselekményt elkövetett, gyakran csupán csak megtévelyedett, alkalmi büntettek, különösen azok, a kik menthető emberi gyarlóságból és nem aljas indokból követték el a bűncselekményt, kiméletes, enyhe elbánásban részesüljenek, nevezetesen lehetőleg megmentessenek a szabadságvesztésnek megbélyegző hatásától és a közös elzárásnak rendszerint rontó befolyásától.

Ellenben vannak büntettek, kikkel szemben a törvényhozás nem tekintheti végcélznak a büntetéseknek további enyhítését. Habár teljes erélylyel kell küzdeni a barbár büntetési nemek visszaállítása vagy az általában nagyobb szigorítás iránt az utóbbi évtizedben is kifejezést nyert követelésekkel, másrészt be kell ismerni, hogy a megátalkodott, makacs, durva gonosztevőknél az enyhesség és a könyörület nem az óhajtott célt, hanem csak a bűncselekmények szaporodását idézi elő, sőt hogy velük szemben a szabadságvesztés-büntetés intenzitásának fokozására is szükség van.

III. Ha napjainkban az újabb irányokat — és nevezetesen azoknak mind követeléseit, mind eddigi eredményeit is — teljesen ismerő jogtudós vállalkoznék arra, hogy tüzetes tanulmány tárgyává tegye: vajjon korunk hivatott-e a büntető törvényhozásra? — arra az eredményre kellene jutnia, hogy *még nem érkezett el* sem az egész új büntetőjogi codificationának, sem a büntetőtörvénykönyvek gyökeres revisiójának ideje.

Kétségtelen ugyan, hogy a büntető-sociologiai iskolának és a közvetítő irányoknak számos új tantétele nemcsak helyes, hanem törvényhozásilag is értékesíthető lesz; előre látható, hogy néhány évtized múlva az európai büntetőtörvénykönyvek jelentékenyen módosulni fognak, *napjainkban* azonban még csak a lassú *átalakulásnak átmeneti* idejét éljük. Eljutottunk annyira, hogy belátjuk és érezzük a tételes jogoknak egyoldalúságát és számos fogyatkozását. Egyikünk-másikunk látni is véli a fejlődés irá-

nyát, de ki tudja: nem fogja-e sejtelmét megczáfolni a közeljövő? És semmi biztosíték sincsen arra nézve, hogy a reformok sürgetői által javasolt módosítások és kiegészítések ki fogják-e állani minden törvénynek igazi tűzpróbáját *a gyakorlati alkalmazásban?* Ezen felül az új tanoknak azon részei, melyek eddig megczáfoltaknak nem mutatkoznak, még egységes rendszerbe sincsenek foglalva, annál kevésbbé vannak olyan alakba öntve, hogy a codificatiónál felhasználhatók legyenek.

Az újabb törvényhozási munkálatok pedig, különösen az olasz büntetőtörvénykönyv (1889), valamint a svájci (1893), és a norvég (1894) tervezetek¹⁾ az új tanokból csak egyes részleteket, itt-ott csak egyes árnyalatokat használtak fel.

Századunk szakférjaira vár tehát a feladat, hogy a *tüzetes megfigyelésnek* és a pontos *adatgyűjtésnek* mind szélesebb körökre és hosszabb időre való kiterjesztése, valamint a különböző államok criminalitásának, a bűncselekmények tényezőinek és a büntetéseknak, helyesebben a büntetések különböző osztályainak tanulmányozása, végül egyrészt az új codexek, illetőleg az új részleges törvények *gyakorlati eredményeinek mérlegelése* útján, másrészt *a társadalmi tudományok vívmányainak felhasználásával* megállapítsák mindazt, a mi az eltérő iskolák erős küzdelméből lassanként helyes és maradandó gyanánt le fog szűrődni. Csak *ezután* foghat aztán a codificator a teljesen új alapokon nyugvó büntetőtörvénykönyv tervezetének készítéséhez.

Mi magyar jogászok még különleges okokból is abban a sajnós helyzetben vagyunk, hogy érezzük ugyan büntetőtörvénykönyveink gyökeres revisiójának szükségét, de egyúttal kénytelenek vagyunk beismerni azt is, hogy ez a *gyökeres revisio* ez idő szerint *a siker reményével meg sem kísérrelhető.*

Sokszor hangoztatott panasz, hogy codificatoraink nem veszik figyelembe a magyar viszonyok követelményeit, sokat recipiálnak, sőt gyakran egyszerűen fordítanak. Ez az állítás a maga általánosságában — mint már fennebb (I. alatt) kiemeltem — *nem* jogosult büntetőtörvénykönyvünkkel szemben; másrészt azonban tagadhatatlan, hogy büntető törvényhozásunk Szent Istvántól fogva napjainkig a külföldi jogrendszerekből számos intézményt ültetett át, sok jogtételt recipiált, és pedig egyeseket helyesen, a

¹⁾ Avant-projet de Code pénal Suisse (Stooss Károly, akkor berni egyetemi tanártól) indokolással és később átdolgozva a tárgyalások anyaggyűjteményével. Entwurf eines allg. bürg. Strafgesetzbuches von Norwegen. Uebersetzt von Rosenfeld und Urbye (Berlin 1898).

magyar jogfejlődésnek és törvénykezésnek, sőt egész nemzetünk haladásának is javára, másokat kellő megfontolás és az eltérő magyar viszonyoknak megfelelő figyelembevétel nélkül.

A megfontolás nélkül való recepciónak veszedelmei pedig *épen a büntető törvényhozás terén a legnagyobbak*, mert a gyakorlati jogéletnek egyik ága sincsen oly szoros összefüggésben a *nép jellemével és a tényleges életviszonyokkal*, mint a büntetőjog.

Az egyes államok különböző nemzeti, társadalmi, culturalis és gazdasági viszonyainak a büntető törvényhozás által való figyelembe vételét a sociológiának tudományává változtatta és a büntető sociologiai iskola irodalmi munkásságának eddigi eredményei kétszeresen szükségessé tették. Habár hazánkban a nagyobb városokban és különösen a székes fővárosban a bűncselekményekre vonatkozó viszonyok körülbelül olyanok, mint a külföldön, azonban a vidéken, különösen a falvakban és a tanyákon a büntettes osztály, a népelet viszonyai és a bűncselekmények egyéni és társadalmi tényezői épen nem azonosak a külföldiekkel.

Büntető codicatorainknak tehát kétszeres kötelessége: a legbuzgóbban tanulmányozni hazájuk viszonyait, megismerni nemzetük felfogását és azokhoz alkalmazkodni tervezetük készítésében.

Az idegen intézmények igazolatlan recepciójának, a külföldi jogok egyszerű másolásának mindnyájunk által érzett visszaságain azonban mit sem segítünk avval, hogyha megállapítjuk a sokszor ismételt panaszok jogosultságát vagy különböző változatokban ismételjük azokat a jövő codicatorai számára.

De nem segítenének nézetem szerint a messzebb visszamenő *jogtörténeti kutatások sem*, még pedig részben azért, mert régebbi büntető jogunk is sok recipiált alkatrészt tartalmazott (különösen a városi jogok egyszerű átirásai voltak egy-egy külföldi város jogának), főleg pedig abból az okból, mert a társadalmi, a gazdasági és a culturalis viszonyok átalakulásával *a criminalitas is teljesen átalakult és a büntetőtörvénykönyvnek ma már egészen más feladatai vannak, mint évtizedek vagy épen egy évszázad előtt.*

Hazánkban a criminalitas átalakulása még *büntetőtörvény-*

*könyviünk életbe lépte óta is igen jelentékeny,*¹⁾ és a jövő büntető törvényhozásának ebből a szempontból is *egészen más* alapra kell helyezkednie, mint a codex tervezetének készítésekor *kellett volna*.

Különösen *jövő büntetőjogi codificatióink lehető önállósítása* érdekében tehát szükségesnek tartom, hogy mielőtt az új törvény tervezetének, illetőleg a gyökeres revisió keresztülvitelére irányuló tervezetnek kidolgozása megkezdetnék, nemcsak jogtudósaink, hanem a többi hivatott szakférfiak is végezzék el azokat az előmunkálatokat, a melyek e végből szükségesek.

Ha figyelembe vesszük, hogy e téren az utolsó két évtizedben a belga *Quetelet*-től kezdve az olasz, francia, angol, német, orosz, osztrák és spanyol tudósok mekkora munkát végeztek, hogy egyesek büntető-sociologiai, mások bűnügyi embertani szempontból mily sokoldalú és mily beható kutatás tárgyává tették a bűncselekmények tényezőit, illetőleg a büntetéseket és jellemüket, akkor be kell ismernünk, hogy hazánkban e tekintetben nemcsak a jogászokra, hanem a társadalmi tudományok, valamint a törvényszéki orvostan és a lélektan művelőire, a criminologusokra és a socialpolitikuskokra is még igen sok végezni való vár.²⁾

¹⁾ Ez az átalakulás kevésbé magának a büntetőtörvénykönyvnek, mint inkább más tényezőknek hatása alatt történt. A közbiztonsági viszonyok javítására legtöbbet tett a *m. kir. csendőrség* szervezése és közel két évtizedre kiterjedő működése. Ezenfelül változtak a közgazdasági és közművelődési viszonyok is. Hogy példa gyanánt az átalakulásnak csak néhány tünetét érintsem: a romantikával annyit lepezett és szépített, de voltaképen nagyon szégyenletes betyárvilág, melynek utolsó alakjai az utolsó három évtizedre terjedő időszaknak első felében még itt-ott garázdálkodtak, ujabbán már teljesen ki van pusztítva. A 80-as években még évenként több törvényhatóság területére engedélyezett rögtön bíraskodás és pedig rablás, rabló-gyilkosság, gyujtogatás miatt; 1887 óta nemcsak ennek szüksége nem merült fel, hanem egyáltalában a súlyosabb bűncselekmények (különösen a rablások, rablógyilkosság stb.) száma is jelentékenyen apadt. Viszont más bűncselekmény-csoportoknál tagadhatatlanul rosszabbá vált a kriminalitás mérlege. Elharapóztak egyes oly *gazdasági visszaélések*, melyek büntetőjogi megtorlásának szükségét széles körben érezzük, de a melyeknek megtorlása tárgyában büntetőtörvénykönyvünk nem rendelkezik. Nagy mérveket öltött a «traite des blanches» és a nemi életre vonatkozó, illetőleg a női becsület ellen irányuló számos más olyan cselekmény, mely mai jogunk szerint büntetlen. Ezenfelül pedig a nagyvárosok, főleg székes fővárosunk proletariusból — sajnos — kifejlődött a *szokásszerű és ületszerű gonosztevőknek, a sokszoros visszaesőknek egész nagy tömege*.

²⁾ Az új irányokkal, illetőleg a controvers alapvető kérdésekkel hazai irodalmunkban behatóan foglalkoztak: *Fayer* László Tanulmányok (1893) 100—130. lap. Büntetési rendszerünk reformja, három füzet. A magyar büntetőjog

Ezen vizsgálódásnak, adatgyűjtésnek és adatfeldolgozásnak egy része a *büntetőpolitikai munkásság*, másik része az államnak *praeventiv tevékenysége*, végre egy része a *büntetőjogi törvényhozás és a büntetésvégrehajtás* körébe esik.

A két előbbi téren a *legnagyobb gondot* kell fordítani az *elhagyott és elzüllesnek kitett gyermekekre* vonatkozó adatokra és a legnagyobb súlyt kell helyezni társadalmunk e kis elhagyottjainak megmentésére.

Minden irányban meg kell állapítani a *criminalitás összefüggését* nemcsak a magyarságnak, hanem a hazánk területén lakó *nemzetiségeknek is jellemével és szokásaival*.

Fel kell deríteni azokat a *gazdasági, társadalmi, culturalis és erkölcsi bajokat*, melyekben nálunk a bűncselekményeknek *főtenyezői* gyökereznek és javaslatba kell hozni az azok enyhítésére, illetőleg megszüntetésére szükséges *eszközöket és módokat*, illetőleg azokat az eszközöket, melyekkel a bűncselekményre vezető tényezőket ellensúlyozni lehetne;

továbbá azt, hogy minő *szokásszerű és üzletszerű* büntettes osztályok vannak kifejlődve az országnak különböző vidékein; azokat, valamint a *megrögzött visszaesők* növekedését minő gazdasági, társadalmi és egyéni tényezők idézik elő, milyenek életviszonyaik és mily eszközök volnának velük szemben legalkalmasabbak az állami és társadalmi védekezésre?

végül azt is, hogy egyes szokásszerű büntettes csoportok (példa gyanánt legyen elég hivatkoznom az ország egyes vidékein még néhány év előtt is annyira elharapódzott és valósággal szervezett bűnbandát alkotó *kóbor cigányokra* és az ő ismeretes csavargási, lopási stb. hajlamukra), normális büntettesek-e, ha pedig nem, bűncselekményeikkel szemben egyrészt a megelőzés szempontjából, másrészt megtorlásképpen minő intézkedések mutatkoznának leginkább célravezetőeknek?

Ezenkívül szükséges lesz külön tanulmány tárgyává tenni, hogy különösen tekintettel az ipari és mezőgazdasági munkával

kézikönyve, 2. kiadás. 1900. I. kötet 4–19; *Finkey* Ferenc: A büntetőjog alapjai (1896); *Heil* Fausztin: Naturalismus a büntetőjogban (1884), Magyar jogászegyleti értekezések 21. füzet; *Moravcsik* E. Emil: A degeneratív tünetek jelentősége (orvosi és elmekórtani szempontból) a Gyógyászat 1891. évi 2. számában és Gyakorlati elmekórtan 2. kiadás 497. és köv. l.; *Reichard* Zsigmond: Az anthropologikus büntetőjogról, Magyar jogászegyleti értekezések 72. füzet. A bűncselekmények osztályozása kriminologikus szempontból u. o. 169 füzet; *Tóth Lőrincz*: A Magyar Tudományos Akadémia ért. XI. kötet, 4. szám (1891); *Wlassics Gyula* a Budapesti Szemle 1892. évi januári füzetében 22–41. lap.

foglalkozott elítélteknek korábbi életviszonyaira, végre figyelembe véve az alkalmi és szokásszerű büntetettek közti különbséget is, minő intézkedések biztosítanák nálunk a *szabadságvesztés-büntetés hatékonyságát?*

Azon óriási teendő-complexumhoz, melyet mindezen kérdések tekintetében még nálunk is végezni kell, nem foghat a siker reményével *egy-két* jogász, még kevésbé *egyedül* az, a ki hivatva lesz az új magyar büntetőtörvénykönyv tervezetét, vagy legalább a gyökeres revisió előmunkálatait végezni. Ehhez a munkához a hivatott jogászok, criminologusok, orvosok, psychiaterek és socialpolitikusoknak a *munkamegosztás alapján végzett vállvetett tevékenysége* szükséges.

A végzendő megfigyelésnek és adatgyűjtésnek egyik nagy akadály a *bűnügyi statisztikáknak* a mult év végeig érvényben volt *hiányos szervezete*. Ennek főfogyatkozásait a hivatott szakférfiak (a jogi sajtóban különösen *dr. Ráth Zoltán*) már többször kifejtették. A bűnügyi statisztika adatai csak az elsőbírói ítéletekre vonatkoztak, gyűjtésük (az országos statisztikai hivatal tapasztalatai szerint) egészen megbízhatatlan alapon nyugodott. A jelenleg rendelkezésre álló anyagból a criminalitás mérve és fejlődésének iránya megbízható módon nem állapítható meg. *Az 1900. január 1-sejével életbelépett új rendszer* (az egyéni lapok és ügylapok) és az újabb adatgyűjtés és feldolgozás módszere teljesen kielégíthetik ugyan a legmeszszebb menő igényeket is, de megbízható anyag természetesen *csak hónapok mulva fog rendelkezésünkre állani*.

Bármennyire elégedetlen legyen is tehát valaki büntető-törvénykönyvünkkel, az *új codex* vagy a *gyökeres revisio* komoly hangoztatása *előtt* be kell várnunk egyrészt a büntető-jogtudomány haladását, másrészt pedig azt, hogy a *hazai viszonyaink szempontjából is szükséges előtanulmányok és előmunkálatok elvégeztessenek*.

IV. Büntető-törvénykönyvünk mindjárt hatályban létének első idejében többféle kifogás és támadás tárgya volt. Ezeket különböző okok idézték elő.

Eltelkintve a törvénykönyv tervezőjével szemben táplált, egyéni érzésekre visszavezethető személyi okoktól, ilyen tényező volt jogászságunknak és a jogi reformok által érintett közvéleményünknek az a conservativismusa, mely minden nagyobb változás, minden jelentékenyebb reform életbeléptekor azonnal a legkésőbb panaszokban tör ki és az új jogforrásnak, mely aztán

évtizedekig (például a büntető törvénykönyv több mint húsz éven át), változatlanul marad hatályban, nemcsak fogvatkozásait túlozza, hanem egyenesen abszurditását, sőt keresztülvihetetlenségét hangsztatja.

Ezenfelül magisztraturánk tagjai között még ma is erős, két évtized előtt pedig épen túlsúlyban volt az a felfogás, mely irtózik a tételes jogi szabályozástól és minden jogforrásnak egyedüli ideáljaként a »prudens judicis arbitrium«-ot tekinti.

E vélemény követőivel szemben épen az anyagi és az alaki büntetőjog terén könnyű volna felvenni a keztyűt.

Semmi sem könnyebb, mint kimutatni azt: mekkora veszedelmekkel jár nemcsak a jogegyenlőség, hanem az igazság szempontjából is, ha a bűncselekmények tényálladási ismérvei és büntetése nem a törvényben vannak meghatározva, ha ennél fogva két egyén közül, kik ugyanazt a cselekményt követték el, az egyiknek a bírása megengedett cselekményt lát, a másiké ellenben súlyos büntetést állapít meg; továbbá hogy mily nagy baj, ha a személyes szabadság megszorításának, illetőleg elvonásának feltételei vagy a vádlónak, a terheltnek, a sértettnek és a magánfélnek perjogi hatásköre nem a törvényben van szabatosan és mindenkire egyenlően megállapítva, hanem a különböző tanácsok változó tagjainak egyéni vélekedéseitől vagy a folytonosan ingadozó judicaturától függ.

Valósággal megszokhattuk már Magyarországon, hogy valamely codex hatályba léptének első idejében jóformán kizárólag a fogvatkozásokat szokás hangsúlyozni és legalább a praktikusok többsége nem akarja elismerni, hogy a fogyatékos rendezés is sokkal előnyösebb a jogszolgáltatásra, mint a jogbizonytalanság, az ingadozó judicatura és a chaos.

Ha nem osztjuk is azonban a büntető törvénykönyv első ellenzékének elvi álláspontját és ha az újításnak, illetőleg az új törvény átmeneti nehézségeinek tudatától, valamint a személyes érzésektől is függetlenül vizsgáljuk törvényhozásunknak ezt az egyik legjelentősebb alkotását, a fentebb (I. alatt) kiemelt előnyök mellett is fel kell ismernünk, hogy büntető törvénykönyvünk magasztalói sokszor és sokban túloztak és hogy számos fogvatkozást is meg kell állapítanunk.

Méltán éri büntető törvénykönyvünket az a gáncs, hogy nem vette kellő figyelembe a különleges magyar viszonyokat és a magyar nép jogfelfogását és e részben különösen elmaradt fényes emlékü elődjétől: 1843. évi javaslatától, melynek tekin-

télyét és népszerűségét különben semmi magyar törvényhozási alkotás nem fogja többé soha elérni. Sem akkora önzetlenséggel és ügyszeretettel, sem akkora államférfiúi tehetséggel, látókörrrel s az általános nagyrabecsülésnek és ragaszkodásnak akkora nimbusával, mint a minővel *Deák* Ferencz és nagyérdemű munkatársai az 1843. évi javaslatnak az anyagi jogra vonatkozó részét kidolgozták, nem fog Magyarországon a törvényelőkészítés terén senki sem működni. És az 1843-iki javaslatnak ezek a legjobb ajánlói adják részben magyarázatát annak, hogy büntető törvénykönyvünk tervezete, a mennyiben előzőjétől — pedig sokszor a tudomány haladása által igazolt módon — eltért, nem volt, nem lehetett népszerű. Büntető törvénykönyvünknek és minden utódjának egyik fatuma lesz, hogy az összehasonlítás evvel a nagyemlékű, sőt a tekintélynek és népszerűségnek dicsfényével körülvett törvényelőkészítő munkálattal hátrányukra fog kiütni.

A párhuzamtól eltekintve sem tagadható, hogy büntető törvénykönyvünk tervezetének készítője egyes fejezeteket és egyes intézmények szabályozását teljesen elhibázta, illetőleg azokat egészen téves kiindulási pont alapján építette fel. Példák erre a fiatalokúakra vonatkozó rendelkezések, a magánindítvány és magánvád egészen elüthető intézményeinek összezavarása stb.

Nem sikerült büntető törvénykönyvünknek a büntető törvényhozás azon legnehezebb feladatát sem megoldani, hogy a jog sértések súlyához mért megfelelő büntetéseket állapítson meg. A büntetési tételekben és a mellékbüntetések megállapítása körül törvényünk számos rendszertelen és visszás rendelkezést tartalmaz. A gyakorlati alkalmazás bebizonyította a törvénykönyv egyes részeinek túlszigorát, más olyan visszaélésekkel és üzelmekkel szemben pedig, melyek szintén megtorlandóknak mutatkoznak, jogosult az a kifogás, hogy törvényhozásunk elmulasztotta a megfelelő megtorló intézkedések megtételét, illetőleg hogy igazolatlanul enyhe.

Méltán éri *törvényhozásunkat* az a gáncs, hogy olyan büntetési rendszert állapított meg, melyet — a mint az 1878: V. törvényzcikk 52. §-ának rendelkezéséből kitűnik — maga sem akart komolyan végrehajtani. Ehhez járult az a rendkívüli sajnos körülmény, hogy büntető törvénykönyvünk büntetési rendszere — főleg pénzügyi, részben más okokból is — több, mint két évtizeden át sem volt végrehajtva, a büntetés végrehajtására, valamint a börtönügyi viszonyokra vonatkozó számos kérdés pedig megfelelően nem szabályoztatott. (Erről bővebben alább VII. alatt.)

V. A büntető törvénykönyvek módosításának előmunkálatait Fabiny Teofil igazságügyminister indította meg, 1888. május havában véleményt kívánván az akkori legfőbb igazságügyi hatóságok főnökeitől és néhány szakférfitől arra nézve, hogy az eddig tett tapasztalatokhoz képest a gyakorlati szükség a büntető törvénykönyvek mely rendelkezéseinek és mily irányban leendő megváltoztatását, illetőleg pótlását igényli? ¹⁾

A novellaris munkálatok megindításának időpontjában az új irányok tanainak törvényhozási értékesítéséről, valamint a gyökeres revisióról még *nem is volt szó*.

Az új tanoknak behatóbb kritikai vizsgálata — kivéve dr. Heil Fausztinnak fennebb (13. 1. 2. jegyz.) idézett igen becses, de csak egyes részletekre kiterjedő értekezését — még akkor nem is jutott el hozzánk. Ebből a szempontból a revisiónak elhúzódása avval az előnnyel járt, hogy míg 12 év előtt az új tanoknak több részlete, illetőleg a külföldi törvényhozásoknak kétségtelenül helyes és gyakorlatilag is bevált újításai a véleményadásra felhívott hazai hatóságok és szakférfiak által nem is ajánlottak, addig ma már számos ilyen újítás a novellaris törvényjavaslatba nemcsak megnyugvással felvehető, hanem nézetem szerint feltétlenül fel is lesz veendő.

A novellának 1890-ben közzétett első előadói tervezete, ²⁾ valamint annak indokolása még szűk keretek között mozgott, a büntető törvénykönyv különös részének néhány fejezetére szorított és csupán azt czélozta, hogy a törvény gyakorlati alkalmazása körül a judicaturában észlelt egyes fogyatkozások és hiányok kijavittassanak.

A tervezet szerzője: *Schedius* Lajos, Curiánknak egyik — sajnos, nagyon is idő előtt kidőlt — legkiválóbb bírása, széles jogászi látókörénél, sokoldalú képzettségénél, fényes tehetségeinél és nagy munkaerejénél fogva mindenképen hivatva lett volna ugyan a gyökeres revisio munkálatait végezni, de ezek akkor szándékosan mellőztettek, mert *Szilágyi* Dezső igazságügyminister a novellaris törvényjavaslatot mielőbb a törvényhozás

¹⁾ Ilyen felhívást kaptak, a kir. Curiának, továbbá a budapesti és marosvásárhelyi kir. ítélőtáblák elnökei, az akkori két kir. főügyész, a budapesti kir. törvényszék büntető osztályának vezetője és az akkori fumei kir. ügyész (*dr. Heil Fausztin*).

²⁾ A munkálat czíme volt: »Törvényjavaslat a büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv némely határozatainak módosításáról. Előadói tervezet.« A tervezet a törvénykönyv 28. szakaszát érinti.

elé terjeszteni és azt csak a gyakorlat tapasztalatai által legnagyobbaknak jelzett hiányok pótlására szorítani szándékozott.

Az 1890. évi tervezetnek megvitatása végett összehívott szaktanácskozmány Curiánk akkori nagytudományú másodelnökének: *Daruváry* Alajosnak elnöklete alatt tartotta üléseit.¹⁾

A tanácskozmány befejeztével Schedius Lajos új törvényjavaslatot készített, mely az első tervezetet jelentékenyen kibővíti²⁾ és részben az enquete határozatainak figyelembevételével módosítja is. Ezt a törvényjavaslatot *Szilágyi* Dezső igazságügyminister 1892. május 18-án a képviselőház elé terjesztette.

Részben azért, mert az igazságügyi bizottság a következő években más nagyfontosságú törvényjavaslatokkal volt elfoglalva, részben mert a bizottságnak egyes tagjai a javaslatot különösen a feltételes elítélés intézményének kereteire nézve lényegesen kibővítendőnek tartották, a törvényjavaslat még bizottsági tárgyalás alá sem került.

Erdély Sándor igazságügyminister az 1895. évi igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmával a javaslatot visszavonta és újabb tervezet készítésével edvi *Illés* Károly ügyvédet, a büntető törvénykönyvek jeles commentatorát bizta meg.

Az új tervezetet 1898. október—december hónapjaiban Erdély Sándor igazságügyminister elnöklete alatt szűkebb értekezlet tárgyalta.³⁾

A tanácskozmány megállapodásai, illetőleg az akkori igazságügyminister döntése alapján edvi *Illés* Károly újból átdolgozta a tervezetet, mely azonban mindeddig nem tétetett közzé.

Időközben az igazságügyi kormány vezetésében változás állott be és másrészt sürgősebb teendők háttérbe szorították a novellaris munkálatot.

Dr. *Plósz* Sándor igazságügyminister a tervezettel, valamint a novellaris munkálatok kereteivel szemben még nem foglalt el végleges álláspontot, azonban a folyó év elején e tárgyban új tanácskozmányt hívott egybe; intézkedései alapján a szükséges hivatalos adatok összegyűjtettek és az előmunkálatok több

¹⁾ A tanácskozmány tagjai voltak: *Csemegi* Károly, *Csider* László, *Fayer* László, *Heil* Fausztin, *Sárhány* József, *Schedius* Lajos (a tervezet szerzője), *Schnierer* Aladár, *Székács* Ferencz, *Wlassics* Gyula.

²⁾ A törvényjavaslat a büntető törvénykönyv 76. és a kihágási törvénykönyv 8. szakaszának módosítását kezdeményezte.

³⁾ Az értekezlet tagjai voltak: dr. *Plósz* Sándor akkori államtitkár, *Balogh* Jenő, *Baumgarten* Izidor, edvi *Illés* Károly, *Patcs* Andor, *Psik* Lajos, *Székely* Ferencz és *Vargha* Ferencz; jegyzője pedig dr. *Vámbéry* Ruzstem.

irányban jóval *szélesebb keretekben* végeztetnek, mint hivatali elődjei alatt.

VI. Feladatomban most: összefoglalni igénytelen *egyéni* nézetemet arról, hogy tételes büntetőjogunk módosításának és kiegészítésének minő általános irányokban kell mozognia, illetőleg minő keretekre kell kiterjednie? Nem szorul indokolásra, hogy a kizárólag *jogi* szakkérdéseket e folyóirat hasábjain *csak mellékesen* érinthetem.

Minden tételes törvény revisiojánál természetszerűleg első teendő a gyakorlati alkalmazás által felderített fogyatkozások pótlása, hibák kijavítása.

A tudománynak és a törvényhozásnak jelenlegi fejlődési fokozatán is megállapítható, hogy igazolt és szükséges módosítani büntető törvénykönyvünknek több fejezetét, melyek a gyakorlati alkalmazás szempontjából nagy jelentőséggel bírnak, mert belevágnak a mindennapi életbe és már is meg nem felelőknek mutatkoznak. Ilyenek különösen a büntetési rendszer körébe vágó egyes intézkedések (bővebben alább VII. alatt), továbbá a visszaesés szabályozása általában, a sértett fél indítványára (a bűnvádi perrendtartás szerint »magánindítványra«) büntetendő cselekményekre vonatkozó némely rendelkezés stb.; a törvény különös részéből pedig főleg a hatóság elleni erőszakra, a szemérem elleni büntettek- és vétségekre, a rágalmozás és becsület-sértésre, a testi sértésre, a lopás, a csalás, a csalárd és vétkes bukásra stb. vonatkozó fejezeteknek számos részlete.

Nézetem szerint ezenfelül mellőzhetetlenül szükséges, hogy az új törvényjavaslat előzőinél nagyobb mértékben legyen tekintettel a büntető jogtudomány húsz éves haladásának, az utolsó két évtized törvényhozási fejleményeinek *értékesítésére*. Ezen az alapon tételes büntetőjogunk több irányban *kiegészítendő* lesz.

Nevezetesen felveendőnek tartom a törvényjavaslatba:

a büntetés feltételes végrehajtásának szabályozását¹⁾ és pedig nemcsak a fiatal korúakra nézve (mint az 1892. évi kormányjavaslatban volt), hanem minden oly egyén javára, a ki fegyház-, börtön- vagy fogházbüntetésre jogerősen még nem volt elítélve, illetőleg a ki ellen az említett büntetések még nem hajtottak, illetőleg nem hajtandók végre; továbbá:

¹⁾ Az úgynevezett feltételes elítéléssel külföldön tett tapasztalatok újabban is kedvezők. V. ö. Monis francia igazságügyminiszternek a Párisban folyó évi július havában tartott patronage-congressuson mondott beszédét a »Bulletin de l'Union des Sociétés de patronage de France« (1900) No. 3. p. 338 et suiv.

a pénzbüntetésre vonatkozó szabályoknak több irányú gyökeres reformját és a be nem hajtható pénzbüntetésnek elzárás nélkül közmunkával való helyettesítését is.¹⁾

Ezek mellett a revisió előkészítésénél kiváló jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a büntető törvényhozás feladata napjainkban egészen más, mint néhány évtized előtt volt.

Korunkban a büntető törvénykönyv már nem felel meg feladatának pusztán azzal, ha több-kevesebb szabadsággal meghatározza a bűncselekmények tényálladáki ismérveit és megállapítja büntetésüket, hanem be kell töltenie még két feladatot: egyrészt azt, hogy egyik leghathatósabb eszköze legyen a kriminalitás ellen folyó állami küzdelemnek és társadalmi védekezésnek; másrészt hogy — szoros összefüggésben a törvényhozásnak és a kormánynak gondos tervszerűséggel, helyesen megállapítandó social-politikájával — felvétessék a novellaris törvényjavaslat keretébe mindaz, a mi a *társadalmi viszonyok javítása és reformja érdekében* abba tartozik.

Az újabbkori civilizációnak legnagyobb problémái: a nagy társadalmi kérdésnek különböző részletei, valamint számos gazdasági kérdés is már éreztetik hatásukat a büntető törvényhozás terén is. A törvényjavaslat előkészítésénél tehát kiváló súlyt kell helyezni a büntető igazságszolgáltatást érintő, illetőleg azzal kölcsönhatásban levő *társadalmi, gazdasági és culturalis* viszonyokra és azokat a törvényhozási anyag egybegyűjtése és feldolgozása körül az eddigi tervezeteknél nagyobb mértékben kell figyelembe venni.

Ezen általános tételeknek a részletekben való kifejtése teljesen belevinne a törvényhozási részletes iniézkedések tárgyalásába. Legyen szabad tehát csak néhány jellemző *példának* megérintésére szorítkoznom.

Minden államban egyformán megállapították, hogy ha az állam és a társadalom védtelenül hagyják, illetőleg az erkölcsi elzüllesnek teszik ki azokat a gyermekeket, a kiknek szülői vagy egyéb lelkiismeretes gondozói nincsenek, illetőleg a kiknek szülői olyan életmódot folytatnak, a mely a gyermeknek

¹⁾ Első sorban maguknak az elítélteknek szorgalmától és lelkiismeretességétől fog függni, hogy ez az utóbbi intézmény beválik-e majd nálunk a gyakorlatban. Habár azonban a külföldi tapasztalatok után nehéz elnyomunk a gyakorlati keresztülvihetőségre nézve bizonyos kételkedő aggodalmakat: mindamellert maga az eszme oly nemes és oly üdvös, hogy megvalósítását nézetem szerint a hazai illetékes tényezőknek is okvetlenül meg kell kísérelniök.

erkölcsi romlását is maga után vonja, továbbá ha az állam idejében nem küzd az alkoholizmusból eredő veszélyek vagy a szokásszerű és üzletszerű gonosztevők ellen, akkor a bűncselekményeknek óriási szaporodása elkerülhetetlenül bekövetkezik.

Ezek a kérdések rendkívül komplexek s szabályozásuk nem tartozik kizárólag a *büntető törvénykönyv* keretébe, de az óhajtott eredmény nem érhető el a nélkül, hogy a novellaris törvényjavaslattal *kapcsolatban* beszéltesenek meg mindazok a törvényhozási és kormányzati intézkedések, melyek a szóban forgó nagy társadalmi bajok orvoslása végett a büntető törvénykönyvön kívül is teendők.

Igy pl. hogy teljes összhangzás legyen törvényhozásunknak a gyermekvédelemre és a fiatalokú büntettesekre vonatkozó intézkedései között, az előkészítő munkálatok során nézetem szerint tanácskozás tárgyává lesz teendő: minő intézkedések vétessenek fel: *a)* a polgári törvénykönyvben a szülői hatalomnak a gyermekek érdekében való korlátozása és megszüntetése tárgyában, *b)* a gyermekvédelemről, illetőleg a kényszernevelésről alkotandó törvénybe a praeventio szempontjából az elhagyott, illetőleg az elzúllásnak kitett vagy erkölcsi romlásnak indult gyermekek megmentése végett; *c)* a fiatalokú büntettesekre és a javító intézeti ügyre nézve a novellába, melynek büntető törvénykönyvünk idevágó, *rendkívül foggyatékos*, elégtelen és *célszerűtlen* intézkedéseit a *leggyökeresebben* kell módosítani és kiegészíteni, *d)* végre a büntetés végrehajtását szabályozó utasításokba a fiatalokú elítéltek elkülönítése és osztályozása és velük szemben *nem* annyira megtorlásnak, hanem a *javító nevelésnek* előtérbe helyezése végett.

A bűncselekmények szaporodásának lehető meggátlása céljából okveilenül szükségesnek tartom büntető törvénykönyvünknek a *visszaesésre* vonatkozó intézkedéseit gyökeresen megváltoztatni és ezenfelül a hazai különleges viszonyok figyelembe vételével tüzetes megfontolás tárgyává tenni azt: minő intézkedések mutatkoznának leginkább célra vezetőknek a végből, hogy az alkoholizmusnak veszedelmes hatása ellensúlyoztassék, továbbá, hogy a visszaesők büntetésének intenzitása fokoztassék?

Egybehangzólag az általános magánjogi és a kereskedelmi jogi törvényhozással és a kormánynak egész közgazdasági, illetőleg társadalmi politikája keretében beható megfontolás tárgyává kell tenni, hogy az újabban nálunk is elharapódzott bizonyos *gazdasági*, illetőleg *üzleti visszaélésekkel szemben*, melyeknek egy

része az értelmileg és gazdaságilag gyengébb társadalmi osztályoknak kizsákmányolására irányul, a büntető törvényhozás terén nem volnának-e bizonyos intézkedések teendők? ¹⁾

A nemi életre vonatkozólag, illetőleg a gyermekkorban vagy serdületlen ifjúkorban levő leányokra nézve felburjánoztak nálunk is egyes üzelmek, a melyeket messzemenő következményeikben úgy kell felfogni, mint a bűncselekmények szaporodásának jelentékeny tényezőit. Törvényünk ez irányban nem tartalmaz megfelelő megtorló intézkedéseket; azokra már az eddigi tapasztalatok alapján is sürgős szükség van. Nevezetesen ide tartoznak a »*traite des blanches*« neve alatt összefoglalt üzelmek, az obscén ábrázolatoknak nyilvános helyen való kifüggesztése stb.

Egyes irányokban a technikai tudományok fejlődése előzte meg törvényhozásunkat. Így nem intézkedik büntető törvénykönyvünk a robbanó anyagokkal elkövetett bűncselekményekről, melyekre nézve egy külön fejezetet kell a novelláris javaslatba felvenni.

B) Arra nézve, hogy mi *ne* vétessék fel a novelláris törvényjavaslatba, a következő vezéreszméket tartanám irányadóknak:

Általánosságban mellőztessék minden merész kísérletezés, valamint több, gyakran ajánlott, de a continensen még ki nem próbált új intézménynek vagy javaslatnak egyszerű átvétele, illetőleg lemásolása. Így mellőzném (kivéve a fiatalkorú bűn-

¹⁾ E tekintetben is szerfelett fontos és *rendkívül bonyolult* kérdések állanak előtérben. Tagadhatatlan, hogy ez irányban a törvényhozásnak részben egyoldalú, részben túlzott panaszokat is el kell bírálnia; másrészt azonban nézetem szerint több olyan törvényhozási intézkedés is tehető, melyek ép a tisztességes üzleti élet fejlődésére is határozottan üdvös hatással lesznek.

A kérdéseknek szóban forgó csoportjába tartoznak a következők:

A tisztességtelen verseny (»*concurrence déloyale*«) ellen teendő intézkedések (melyek azonban nem a novelláris javaslatba, hanem külön törvénybe valók), továbbá az, hogy minő repressiv intézkedések szükségesek különböző csalások ellen, melyek ma megfelelő megtorlás nélkül maradnak és melyekre nézve a Btk. 379. §-ában foglalt tényálladékat tágítani, illetőleg a büntetést szigorítani kívánják; a csalárd üzletátruházások körül, valamint a vétkes és csalárd bukásoknál elharapódzott visszaélések, melyekkel szemben különösen a Btk. 417. §-a határozottan szűknek bizonyult; az építkezések körül az építő mesterek kárára újabban elharapódzott üzelmek; az ingatlanok kétszeres eladása; az üzleti titkok elárulása az üzleti alkalmazottak részéről.

Ezenfelül sok panaszt hangoztatnak a *tőzsdei világban*, illetőleg a *car-tellek* körül kifejlődött bizonyos visszaélések miatt, valamint a »*gabonauzsora*« névvel megjelöltetni szokott elővásárlási ügyletek alapján.

tetteseknek javító intézetbe helyezése körül) a határozatlan tartamú ítéletek (»indeterminate sentences«) amerikai intézményét, mely különben a néhány hét előtt tartott brüsseli VI. nemzetközi börtönügyi congressuson sem tudott többségre szert tenni.¹⁾

Lehetőleg ki kellene továbbá hagyni a tervezetből minden olyan rendelkezést, mely politikai természetű vitákra nyujtana alkalmat és ennél fogva a törvényjavaslat tárgyalását kétség nélkül elhuzná, esetleg a novellának a közel jövőben való megalkotását is megghiúsítaná.

Hazánkban valóban kétszeres szükség van erre a tartózkodásra. A magyar nemzetnek és törvényhozási factorainak lelkében kitörölhetetlenül fenn fog maradni emléke annak az utálatos büntettnak, melynek szeretett királynénk áldozatául esett. Az újabb események csak megerősíthették azt a meggyőződést, hogy a »tett propagandájának« örült gaztetteivel szemben, legalább egyes államokban, messzebbmenő intézkedésekre van szükség. Mind a mellett a fennebbi okból mellőzendőnek vélném azt, hogy a novellaris javaslatba akár az anarchismus ellen, melylyel szemben a megtorló intézkedések természetüknél fogva úgys *külön* törvénybe valók, akár az anarchista és egyéb *izgalások* megtorlása tárgyában intézkedések vétessenek fel. Ezek a rendelkezések ugyanis rendkívül kényes természetűek és nehezek többféle okból, főleg pedig azért, mert okvetlenül nézeteltérést és vitákat keltenek arra nézve, vajjon az u. n. elméleti anarchistákra is kiterjedjenek-e?

Ellenben felveendőnek vélem a javaslatba a magyar czímernek és a magyar zászlónak hathatósabb büntetőjogi védelme tárgyában teendő intézkedéseket, melyeket az 1879. évi XL. t.-cz. 37. §-ának teljesen elégtelennek bizonyult rendelkezése tesz szükségessé. Kétségtelen, hogy utóbbi irányban a megtorlásnak szigorítását a magyar parlamentnek minden pártja egyértelmű helyesléssel fogadja.

VII. A büntető törvényhozás elé napjainkban is legnehezebb kérdések tolnak a büntetési rendszer megállapítása és az ennek keretébe tartozó részletintézkedéseknek helyes keresztülvitele körül. E részben az új irányok követői sem tudtak határozott haladást, illetőleg befejezett egésznek tekinthető új rendszert kidolgozni. A mint a folyó év augusztus havában Brüsszelben

¹⁾ L. Bulletin du VI. -e Congrès pénitentiaire international No. 6. p. 43. et No. 8. pp. 63—64,

tartott VI. nemzetközi börtönügyi congressuson ismét kitűnt, a gyakorlati büntetőjogászok és a börtönügyi szakemberek alapvető kérdések és a főirányok tekintetében sem tudtak megegyezésre jutni. Jóformán minden jelentékenyebb kérdésre nézve a contro-versiák egész sorozatát találjuk.¹⁾

A) Büntetési rendszerünk tekintetében az első baj, hogy a törvény, két-évtizedes hatályban léte daczára, még több tekintetben nincs végrehajtva, tehát eredményeiben és összehatásában maig sincs kipróbálva.

Annak főoka, hogy büntetési rendszerünk mindeddig nem volt végrehajtható, az országos letartóztató intézetek és a bírósági fogházak építkezési és elhelyezési viszonyaiban, főleg pedig javítóintézetek hiányában fekszik. Az orsz. fegyintézeti építkezések terén az utolsó évtizedben nagyon sok történt ugyan, (L. a m. kir. igazságügyministerium működéséről az 1896—1898. évekre vonatkozólag közzétett jelentés 452—472. l.), de okvetlenül és sürgős szükség van több javítóintézet építésére s ezenfelül egyes orsz. letartóztató intézetekben (p. Szamos-Ujvárt, Szegeden), különösen pedig a bírósági fogházakban még rendkívül sok a tennivaló, Nevezetesen:

a) ez idő szerint még nem hajtható végre: a progressiv rendszernek első fokozatában, a Btk. 30., 38. és 40. §-aiban a fegyház-, börtön- és fogházbüntetésre nézve előirt magánelzárás és pedig azért, mert egyes letartóztató intézetekben (pld. a szamos-ujvári országos fegyintézetben), különösen pedig a bírósági fogházakban nincsen elegendő számú magánzárka. Visszás és fenn nem tartható állapot, hogy pusztán az esetlegtől függ, vajjon valamely elítélt hová szállíttatik és vajjon rajta a büntetés a törvény rendelkezéseinek megfelelően hajtatik-e végre vagy sem?

¹⁾ Büntetési rendszerünkkel legrészletesebben foglalkoztak Fayer Büntetési rendszerünk reformjához I. füz. (1889.), II. (1891.) és III. (1892.); Heil Magyar Igazságügy XXXI. köt. 1—7. l.; továbbá Kelemen Mór és Székely Ferencz M. jogászegyleti ért. 41., 44. és 48. füz. (1889.); a m. jogászegyletben 1889-ben tartott vita folyamán Fayer László, Kelemen Mór, Balogh Jenő, Székács Ferencz, Illés Károly és Székely Ferencz id. ért.-ek 61. füz. Legujabban Finkey Ferencz Szabadságbüntetéseink reformjához a Jog 1900. évi 17., 18., 20., 25., 26., 35. és 37. számaiban.

L. még dr. Vámbéry Ruzstem A relegatio eredményei és büntetési rendszerünk reformja m. jogászegyleti ért.-ek 135 füz. (1898) és Büntető politikai követelések, végre egyes helyeken Balogh Jenő Börtönügyi viszonyaink reformjához id. ért.-ek 39. füz. (1888.)

b) Szintén magánzárkák hiányában — az egyetlen soproni országos fegyintézet kivételével — sehol sem hajtható végre a progressiv rendszernek második fokozatában az éjjeli magán-elzárás (Btk. 29. és 40. §.), mely pedig épen a kellő felügyelet nélkül való együttartózkodásnak a börtönügyi tapasztalatok szerint rontó hatásánál fogva gondosan végrehajtandó volna.

c) A *közvetítő intézetekben* nincsen elegendő hely arra, hogy ide áthelyezhetőek legyenek mindazok, a kik ebben a kedvezményben részesíthetők volnának.

d) A *legsajnosabb akadály*, hogy *javitó intézeteinkben* egyáltalában nincs elegendő hely arra, hogy azokban mindazok a fiatal korúak, kiknek javító nevelése közérdekből szükséges, elhelyezhetőek legyenek.

B) Nyomatékosan hangsúlyoznom kell azonban, hogy *a törvény végrehajtásával a létező bajok egyáltalában nem volnának orvosolva, ellenkezőleg a javításhoz határozott szükség van* tételes büntetési rendszerünknek módosítására is.

Ez irányban a novella előkészítőinek helyzete különösen azért nehéz, mert két körülmény akadályozza, hogy a törvényjavaslatba felvétsék mindaz, a mit a tudomány mai álláspontján egyébként javasolni lehetne.

Első sorban tartózkodni kell büntetési rendszerünk felforgatásától vagy egy oly rendszer kiépítésének kísérletétől, a mely új gyanánt volna tekintendő. Mindkettőhöz új Btk. alkotása volna szükséges, a miről már a III. alatt felhozottak folytán sem lehet szó ez idő szerint. Másodszor, — tekintettel államháztartásunk jelen helyzetére — fájó szívvel le kell mondani minden olyan javításnak a kezdeményezéséről, mely jelenlegi viszonyaink közt meg nem valósíthatónak mutatkozik, különösen a melyhez nagyobb összeget igénylő börtönügyi építkezések volnának szükségesek. Jelenleg nem lehet várni, hogy börtönügyi czélokra több millió korona költségtöbblet legyen igénybe vehető, a törvényjavaslat előkészítésénél tehát kiváló figyelmet kell fordítani arra, hogy a törvényhozás által megállapítandó büntetési rendszer a gyakorlatban csakugyan végrehajtható is legyen, mert nem férne össze sem a komolysággal, sem a törvényhozás méltóságával, ha a szentesített törvény olyan büntetési rendszert állapítana meg, a mely előre arra volna szánva, hogy csak papíron maradjon.

Másrészt azonban nem lehet elmulasztani a jelen alkalmat arra, hogy a büntetési rendszer reformja terén is megtörténjék

mindaz, a mi a gyakorlat tapasztalatai s a hasonló viszonyok közt levő államok büntetőjogi és börtönügyi viszonyainak újabb haladása alapján a Btk.-nek teljes felforgatása nélkül nálunk is *megvalósíthatónak* mutatkozik.

C) *A részletek tekintetében* a legfontosabbak volnának a következők:

Legtöbb jogos kifogás merül fel törvényünknek a *fiatal korban levő büntetésekre és a javítóintézetekre vonatkozó rendelkezéseivel* szemben. (Btk. 42., 84., 85. §§.) — Ezek — kapcsolatban a VI. alatt tárgyalt összefüggő kérdésekkel, — *egészen törlendők és teljesen új* intézkedésekkel helyettesítendők.

A másik főbajt a *rövid tartamú fogházbüntetés* okozza.

Az utolsó két évtized büntető politikai tanulmányainak és munkásságának egyik legnagyobb vívmánya, hogy megcáfolatlanul kimutatta, miképen a rövidtartamú szabadságvesztés-büntetések sem javító, sem visszatartóztató hatással nem bírnak, sőt egyenesen *károsak*.

Mindezek a kifogások teljes mértékben állanak Btk.-ünknek a rövidtartamú fogházra vonatkozó rendelkezéseivel szemben. Egy-két napi fogháznak alkalmazása minden kétség nélkül sokkal több hátrányt okoz mind az egyesekre, mind az államra és társadalomra nézve, mint a mennyi hatással jár. Ezenfelül büntetési rendszerünknek *egyik leghelytelenebb* intézkedése, (Btk. 40 §.), hogy *az egy éven alóli fogházbüntetés közös elzárásban* hajtandó végre. Az a néhány napi fogház, mely a kisebb bírósági fogházakban gyakran megfelelő munkáltatás nélkül, együttesen, rendszerint kedélyes beszélgetés közben töltetik el, az alsóbb néposztályokhoz tartozó elítéltekre gyakran nem is gyakorol semmi *repressív* hatást, ellenben megbélyegzi az elítéltet, megnehezíti neki a megfelelő új alkalmazáshoz jutást és e mellett a romlottabbak vagy éppen szokásos gonosztevők társasága kész erkölcsi ragály, mely elől csak az erősebb jelleműek menekülhetnek.

E veszedelmek elkerülése végett szükséges volna: a fogházbüntetés *minimumának* (körülbelül 8 napra) felemelése, a néhány napi fogháznak megfelelő büntetési pótszerekkel (különösen a büntetés feltételes végrehajtásával és az elzárás nélküli közmunkával) való helyettesítése; a *rövid tartamú fogház intenzitásának fokozása* (erősebb munkáltatás; kemény fekhely; ételmezési kedvezmények megszorítása stb.), és annak *lehetőleg* (t. i. mindazokban a fogházakban, a hol ez az elhelyezési viszonyok

mellett egyáltalában keresztülvihető, illetőleg mielőbb, mihelyt börtönügyi építkezési viszonyaink javítására kilátás van) *magán-elzárásban* való végrehajtása.

D) A büntetési rendszer módosítása tárgyában irodalmunkban, illetőleg szakköreinkben eddig kifejezett többi óhaj közül legáltalánosabbak a következők:

- a) a büntetési tételek minimumai általában eltörlendők;¹⁾
- b) a börtönbüntetés kihagyandó, illetőleg egyes büntetési tételekben fegyházzal, másutt fogházzal helyettesítendő;
- c) a fegyházbüntetés minimuma egy évre; a börtönbüntetésé 3 óra leszállítandó;
- d) a büntetés kimérésének szabályai módosítandók. E részben két egészen ellentétes óhaj nyert kifejezést. Egyesek e tekintetben szigorúnak, mások túlenyhének tekintik bírósági gyakorlatunkat. Előbbiek támadják a kir. Curiának 49. számú teljes ülési határozatában érvényre emelt elveket. Utóbbiak egy fix büntetési tételnek törvénybe foglalásával általában véve megkötnék a bíró kezét és csak akkor, ha a súlyosító, illetőleg az enyhítő körülmények túlnyomóak, engednék meg ezen fix tételnek emelését, illetőleg leszállítását.

Legrövidebben vázolom álláspontomat e kérdések két elsejére nézve.

Ad a) A minimumok teljes eltörlését mellőzném, mert két évtized judicaturája bebizonyította, hogy a magyar bíróságok még a külföldieknél is nagyobb mértékben hajlandók a büntetések legkisebb tartamának kiszabására, pedig sem a rövid tartamú szabadságvesztés-büntetésektől, sem a túlzott enyheségtől (v. ö. a II. alatt kifejtetteket) nem várok jó eredményeket.

Ad b) Ha új büntető törvénykönyv megalkotásáról volna szó, *feltétlenül egyszerűsítendőnek* tartanám a szabadságvesztés-büntetéseket.

Tételes büntetőjogunk (1878: V. t.-cz. 20. §. és 1879. évi XL. t.-cz. 15. §. 1. pont) a szabadságvesztés-büntetésnek *ötféle nemét* ismeri. Ezen büntetési nemek végrehajtására kétféle helyiségek szolgálnak: az *országos letartóztató intézetek* (8 fegyintézet és a szegedi kerületi börtön), valamint a *bírósági* (törvényszéki és járásbíróági) *fogházak*.

¹⁾ Ezt a kívánást fejtette ki dr. Reichard Zsigmond »A bíró büntetés-enyhítési joga« című értekezésében (Jogt. Közlöny: 1890. évfolyam); ellene dr. Heil Fausztin »A 92. §.« cím alatt, ugyanott 29–31. szám. Lásd még dr. Fayer L. »Büntetési rendszerünk reformja« II. füzet 1. és köv. 1.

Eltekintve a pusztán custodia honesta gyanánt szereplő államfogházról, az első visszásság az, hogy a büntettekre és vétésekre megállapított *többi* háromféle büntetési nemnek: a fogháznak, börtönnek és fegyháznak belső tartalma és *intenzitása* között nincs számbavehető *fokozat és különbség*. Ezenfelül törvényünk büntetési téteteinek tüzetesebb tanulmányozása meggyőző arról, hogy a büntetéseknek most említett háromféle faja *nem* a bűncselekményeknek különböző jellege vagy a kisebb-nagyobb erkölcsi romlottságról tanuskodó motívumok tekintetbe vételével, hanem *sokszor önkényesen* van megállapítva, tehát az elítéltek osztályozására nem nyújt kellő alapot.

Másrészt letartóztató intézeteinknek és különösen bírósági fogházainknak építkezési viszonyai nem adnak módot arra, hogy ezen három büntetési nem, az elítélteknek különböző osztályai (különösen az alkalmi büntettek és visszaesők) jellege, illetőleg romlottságuknak eltérő foka szerint, különböző hatályúvá tétessék.

A mi ezen általánosságok mellett, különösen a börtönbüntetés *elkülönítését* illeti, kétségtelen, hogy az *nem indokolt*, (mert a börtön- és fegyházbüntetés intenzitása közt sem a Btk. [29. és 37. §§.], sem a végrehajtási utasítások nem állapítottak meg számbajöhető különbséget), továbbá hogy a börtön, ha *külön* büntetési nem gyanánt komolyan végrehajthatná, vagy a rabok szállítása körül okozna sok nehézséget és az államkincstárnak jelentékeny költségeket, vagy pedig azt tenné szükségessé, hogy az országnak különböző részeiben annyi kerületi börtön építtessék s olyan befogadási képességgel, a mennyi a börtönbüntetésnek más büntetési nemektől elkülönített végrehajtásához szükséges.

Valójában a börtönbüntetés csak az elítéltek kisebb részén, tudniillik azokon van külön büntetési nem gyanánt végrehajtván, a kik a szegedi kerületi börtönben, a márianostrai országos fegyintézetben vagy a budapesti gyűjtőfogházban töltik büntetésüket. A m.-nostrai nőrabok az ottani nőfegyenczekkel együtt levén a kimutatásokban feltüntetve, azok száma teljes pontossággal meg nem állapítható. Évenként átlag körülbelül 4—5000 börtönbüntetésre jogerősen elítélt közül a hosszabb időre elítélt nőrabok Mária-Nostrán, 400—450 rab Szegeden, 200—330 a budapesti gyűjtőfogházban; a *többi* és pedig télen jóval több mint 3200 (a nyári hónapokban kevesebb), mindenesetre a *legjelentékenyebb rész a bírósági fogházakban*, teljesen ugyanazon munkáltatás, élelmezés, fogházi rend mellett, sőt gyakran ugyanazon zárkában tölti büntetését, mint a foglyok. Minthogy pedig

a külön börtönbüntetés végrehajtásának csak akkor van értelme, ha annak intenzitását és beltartalmát a törvényhozás másnak képzelte, mint a fogházét: ennél fogva kézen fekszik, hogy a jelen állapot (a szegedi börtönben, a m.-nosztrai orsz. fegyintézetben és a budapesti gyűjtőfogházban elhelyezettek kivételével) nem más mint képmutatás, tudniillik börtönbüntetés neve alatt ugyanazon tartamú időnek a *fogházban való* végrehajtása.

Ennek a hypokrisisnek gyökeres orvoslása az lenne, ha a börtönbüntetés büntetési rendszerünkben *kihagyatnék* s egyes, súlyosabb esetekben fegyházzal, az enyhébb esetekben pedig fogházzal helyettesítették.

Ez a reform azonban szükségessé tenné a börtönbüntetéssel büntetett összes bűncselekmények büntetésének más büntetési tételekkel való összehasonlítását és revidióját, s így — habár a kihagyást *elvileg teljesen igazoltnak* s mind a börtönügyi tudományban jelenleg túlsúlyban levő felfogással, mind hazai viszonyainkból folyó követelményekkel megegyezőnek tartom, — kétségem van az iránt: vajjon törvényhozási factoraink nem fogják-e azt a novella keretein túlmenőnek tekinteni?

Ad c) Ha a fegyház- és börtönbüntetés általános minimumának leszállítása határozatná el, ez szintén szükségessé tenné a fegyházzal, illetőleg a börtönnel büntetett összes bűncselekményeknél a concret büntetési tételek átvizsgálását, a végből: vajjon milyen esetekben mutatkozik szükségesnek magasabb *specialis* minimum megállapítása?

Ad d) A büntetés kimérése kérdésének tárgyalása messzebbmenő jogászai fejtegetéseket tenne szükségessé.

E) A hosszabb tartamú büntetésekre nézve törvényünk tervezője szerencsésen választotta meg a *progressiv rendszert*,¹⁾ mely azon részeiben, melyekben végrehajthatott, a gyakorlatban eddig bevált.

Büntetési rendszerünknek fénypontja: a *feltételes szabadságra bocsátás intézménye*, melynek külső eredményei *rendkívül kedvezők*.²⁾ Hogy a kedvező eredmény kizárólag a szabadon bocsátottak jóviselétének tudható-e be és a szorosabb felügyelet

¹⁾ E választásra jelentékeny befolyást gyakorolt egyik legkiválóbb börtönügyi szakemberünknek, a sajnos korán elhunyt *Tauffer Emilnek* véleménye. (A fokozatos rendszert *Walter Crofton*, az irországi börtönök felügyelője, az ir rendszer kiegészítése útján alkotta meg.)

²⁾ A legutóbbi év alatt feltételes szabadságra bocsátott 1039 elítélt közül ez a kedvezmény csak 21-től vonatott vissza.

mellett nem fedeztetnék-e fel több visszaélés? ez csak a patronage szélesebb körű szervezete után lesz megállapítható.

A büntetési rendszer *egészét* tekintve, szükségesnek tartom még: 1. a progressiv rendszernek második szakában, valamint a nem magánelzárásban levő elítéltekre nézve megfelelő és minden letartóztató intézetre nézve egyöntetűen és közösen megállapított *osztályozás* keresztülvitelét; 2. a *közvetítő inézetbe helyezésnek* és a *feltételes szabadságra bocsátásnak*, valamint az *elítéltek szabadban való munkáltatásának*, mely utóbbi a gyakorlatban szintén teljesen bevált, *továbbfejlesztését*.

A felügyelő-bizottság intézményét (Btk. 43. §.), mely jelenlegi szervezete mellett az elítéltekkel egyénileg nem is foglalkozhatik s így véleményében kizárólag a letartóztató intézeti hivatalnokokra van utalva, egészen másként kellene szervezni.

F) Mellőzhetetlenül szükséges lesz büntető törvénykönyvünk egyes aránytalan büntetési tételeinek megváltoztatása, (az enyhítés szempontjából leginkább a kis lopások, valamint a hatósági közeg elleni erőszak büntetési tételeit, szigorítás tekintetében különösen a súlyosabb vagyron elleni bűncselekmények büntetését kell említenem), valamint a mellékbüntetések megállapításában mutatkozó egyes rendszertelen, illetőleg tarthatatlan intézkedések¹⁾ kijavítása.

VIII. Azon a téren, melynek kérdéseit ez az igénytelen cikk vázlatosan érinti, az állam és a törvényhozás legkevésbé sem meríti ki feladatait pusztán a büntető törvényhozás keretébe tartozó intézkedések megtétele által. Ellenkezőleg, minthogy a nyomor, az elhagyatottság s a műveletlenség korunk szomorú tapasztalásai szerint igen jelentékeny tényezői a kriminalitásnak: ennél fogva a praeventio terén, illetőleg a bűncselekmények tényezőinek ellensúlyozása végett, továbbá az általános social-politika körében a törvényhozásra, a kormányra és a társadalomra még igen nagy feladatok várnak.

Legtávolabbról kezdve a tennivalók felsorolását, ezen tevékenység körébe esik mindaz, a minek *culturalis, gazdasági és jótékonyági* intézmények (a népnevelés fejlesztése, különösen a tanyákon, szövetkezeti ügy, betegápolás és segélyezés, köz- és

¹⁾ Ilyenek például az, hogy az intellectuális közirathamisításra és magánokirathamisításra (pl. váltóhamisításra) a törvény (l. 400—407. §§.) nem állapít meg mellékbüntetést; továbbá, hogy a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése felségsértésnél (Btk. 138. §.) csak büntett esetén, hűtlenségnél (150. §) vétség esetében is megállapítható stb.

magánjótékonyosság, stb.) terén hazánkban még okvetlenül történnie kell.

Ide tartozik a *praeventiv intémények* egész sora, (közülök fontosságban a *gyermekvédelem* áll elől) és mindaz a tevékenység, melyet az újabb kor »patronage« neve alatt foglal össze s melynek szervezetét az egész ország területére összefüggőleg és úgy, hogy a különböző törvényhatóságokban levő intézmények egymást hatékonyan támogathassák, ki kell építeni.

Ezenfelül a *büntetés végrehajtásának* újabb egyöntetű szabályozása és *börtönügyi viszonyainknak*, mindenekfelett pedig a *javító intézetek ügyének gyökeres* reformja körül a magyar szakférfiakra a tüzetes tanulmányozás és az irodalmi munkálkodás, igazságügyi kormányunkra pedig a részletes intézkedések megtétele tekintetében még a teendőknél egész nagy complexuma vár.

Mindezeknek bővebb tárgyalása azonban túlhaladná e cikk kereteit.

